KAMUSAL ANLATICILIK

FLORIAN FUCHS

VakıfBank Kültür Yayınları: 0495
Edebiyat: 0109

KAMUSAL ANLATICILIK MODERN DÖNEMDE KISA BİÇİMLERİN YÜKSELİŞİ VE EDEBİYATIN FAİLLİĞİ
FLORIAN FUCHS

Özgün Adı
Civic Storytelling The Rise of Short Forms and the Agency of Literature

Türkçesi
Sibel Erduman

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü
Hazal Bozyer

Kitap Editörü
Mustafa Altuğ Yayla

Kapak Görseli
Faruk Özcan

Sayfa Uygulama
Yümna Sarıkaya

Son Okuma
İbrahim Özakman

VakıfBank Kültür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdeniz Caddesi
No: 7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2026
© Florian Fuchs, 2023
© Zone Books, 2023

ISBN 978-625-8825-03-9

Kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla VakıfBank Kültür Yayınlarına aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

All rights reserved.

Baskı
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere, Avcılar / İstanbul
Tel: 0212 412 1700
www.mega.com.tr – info@mega.com.tr
Sertifika No: 44452

1. Baskı: Ekim 2026

KAMUSAL ANLATICILIK

MODERN DÖNEMDE KISA BİÇİMLERİN YÜKSELİŞİ VE EDEBİYATIN FAİLLİĞİ

FLORIAN FUCHS

TÜRKÇESİ
SİBEL ERDUMAN

vb.

FLORIAN FUCHS

Florian Fuchs, 2024 yılı itibarıyla Princeton Üniversitesi Almanca Bölümünde araştırmacı ve öğretim görevlisi olarak akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Lisans ve lisansüstü eğitimini Frankfurt/Oder, Stanford ve École Normale Supérieure (Paris) gibi kurumlarda tamamlayan Fuchs, doktora derecesini 2017 yılında Yale Üniversitesinden almıştır. Princeton'daki görevinden önce Yale ve Berlin Freie Üniversitesi bünyesindeki Peter Szondi Karşılaştırmalı Edebiyat Enstitüsü ile "Temporal Communities" (Geçici Topluluklar) mükemmeliyet merkezinde araştırmacı olarak görev yapmıştır.

Fuchs'un temel çalışma alanları; 16. yüzyıldan günümüze Almanca ve karşılaştırmalı edebiyat, medya kuramı, sanat tarihi ve fikirler tarihidir. *Civic Storytelling: The Rise of Short Forms and the Agency of Literature* (2023) kitabının yazarı olan Fuchs; aynı zamanda *History, Metaphors, Fable: A Hans Blumenberg Reader* (2020) adlı derlemenin editörleri ve çevirmenleri arasında yer almaktadır.

SİBEL ERDUMAN

1962 yılında İstanbul'da doğdu. 1991 yılında Londra Politeknik (günümüzde Westminster Üniversitesi) Film, Video ve Fotoğraf Sanatı Bölümünden mezun oldu. 2003 yılından bu yana çeşitli yayınevleri için çevirmenlik yapmaktadır. Çevirdiği eserler arasında *Irak Çaydanlığı*, *Büyük Fizikçiler*, *Schopenhauer*, *Modernizm: Sapkınlığın Cazibesi*, *Modern Heykel Dehlizleri*, *Ben Özelim*, *Zamanın Dışına Kaçış – Bir Dada Günlüğü*, *Aziz Thomas Aquinas* ve *Kayıp Zamana Dair* bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Düzyazı Edebiyatının İki Ontolojisi:
Kısa Biçim ile Roman Arasındaki Karşıtlık 11
Retorik İfadeye Karşı Konu Odaklı Söylem 17

BİRİNCİ BÖLÜM

Ars Topica, Kayboluşu ve Sonraki Yaşamı 33
Ars Topica: Yöntem, Biçim, Anlam Alanı 41
Biçimsel Failliğin Sönmesi 52
Ars Topica'nın Sonraki Yaşamı 91
Yaşam Biçimi Ve Edebî Biçim 96

İKİNCİ BÖLÜM

Ars Topica'dan Sonra:
Modernitede Fabl Türünün Başarısız Geri Dönüşü 99
Mevcut Olanı Övmek: Modernitede *Ainos* 102
Şiir Yazımında Şimdi ve Burada 114
Fabl Felsefesi 127

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Biçim: Novella ve Kısa Anlatı Biçimlerinin Failliği 145
Güç 162
Özerklik 181
Kendini Şekillendirme 193

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Argümantasyon: Bir Mikroanlatı Faili Olarak Atasözü 213
Bastırılamaz Atasözünün Sahnesi 216
Keller'in Baroku 227
Kıyafetler İnsanı Yaratır ve "Kıyafetler İnsanı Yaratır"* 236
Biçim Olarak *Topos* [Düşünsel Yer] 242

BEŞİNCİ BÖLÜM

Algı: Konu Odaklı Arşiv Olarak Masal 249
Masallar ve Efsaneler 253
Kaybolmak 261
Unutmak 269
Edebî Biçim Ve Sanallık 273
Mite Karşı: *Anlatan İnsanın Arşivi* [Homo Narrans] 277

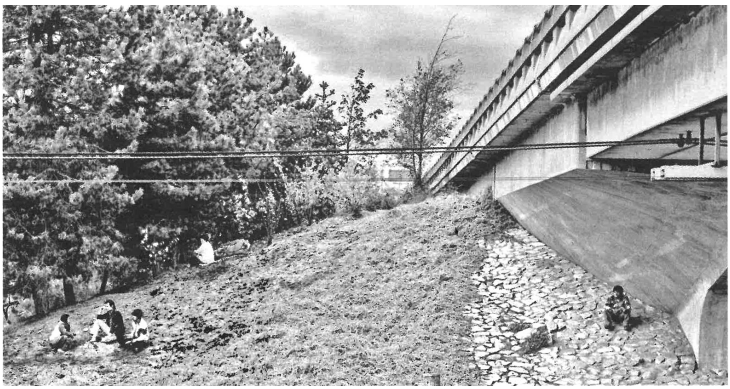
ALTINCI BÖLÜM

Epifaniler, Canlandırılmış Hikâyeler ve Kısa Biçimlerin Eylem Bilimi 285
Epifani, Algı, Argümantasyon, Faillik 286
Birer Aktör Olarak Kısa Biçimler 299
Kısa Anlatı Biçimlerinin Eylem Temelli Bir İncelemesine Doğru 306

SONSÖZ

Kamusal Anlatıcılık ve Edebiyat Sonrası Dönemde Görsel Yaşam 315
Kurmacadan Daha Garip 317
Anlatıcılık Olmadan İklim Değişikliği Olmaz 328
Bilinen Anlatıcılık Uygulamaları ve Bilinmeyen Yaşam Biçimleri 342

Teşekkür 349
Alıntılanan Eserler 351
Dizin 375

Jeff Wall, Hikâye Anlatıcısı, 1986, ışık kutusunda şeffaflık, 229 x 437 cm.
Sanatçının izniyle.

Bu şekilde bakıldığında, hikâye anlatıcısı, öğretmenlerimiz ve bilgelerimiz arasında sayılmalıdır.

Walter Benjamin, "Hikâye Anlatıcısı"

GİRİŞ

DÜZYAZI EDEBİYATININ İKİ ONTOLOJİSİ: KISA BİÇİM İLE ROMAN ARASINDAKİ KARŞITLIK

Bu çalışma görünüşte basit bir sorudan yola çıkmaktadır: Neden novella, fabl ve masal gibi kısa anlatı formları 1800'lü yıllarda Avrupa ve Amerika'da aniden ama yaygın bir şekilde ortaya çıkmıştır? Bu soruya cevap verme girişimleri, genellikle basit bir kronoloji ya da sosyo-tarihsel spekülasyon biçimini almıştır; bu yaklaşımlar, söz konusu kısa biçimlerin okuryazarlığın giderek yaygınlaşmasının ve okuma kültürünün ortaya çıkışının yan ürünleri olduğunu varsaymıştır. Bu tür spekülasyonlar, yazarların türleri denediği, yayıncıların ve kitap tüccarlarının ürünlerini çeşitlendirdiği, okuma pratiklerinin genişlediği ve kısa eserlerin yeni pedagojik, dinî ve gazetecilik amaçlı kullanımlarının geliştiği bu dönemin okuma kültüründeki radikal değişikliklere işaret etmektedir. Kısa biçimlerin yükselişinin nedenleri sayısızdır ve kısa biçimin ortaya çıkışını tek bir etkene bağlama çabaları boşunadır.

---

* *Metaliterary*; bir edebî eserin, edebiyat üzerine düşünmesi, kendi anlatısal yapılarını ya da edebî üretim süreçlerini konu edinmesi durumudur. "Meta" Yunanca kökenlidir ve 'sonra', 'ötesinde' ya da 'değişmiş' anlamına gelir. Bir örnek olarak, kendisine atıfta bulunan ya da kendisi üzerine yorum yapan bir şeyi gösterebilir ve "kapsayıcı" anlamında da kullanılır. Meta okuryazarlık, okuryazarlığın geleneksel anlamı üzerine inşa edilir ya da okuryazarlığın hızla çoğaldığı bir ortamda eleştirel olarak ustalaşmaya teşvik eder, bu nedenle "okuryazarlığın ötesinde" ya da "değişen okuryazarlık" anlamına gelebilir. Meta okuryazarlık aynı zamanda dijital, görsel, web ve çeviri okuryazarlık gibi genişletilmiş okuryazarlıkları da kapsayan bir kavram olarak görülebilir. Ayrıca bk. https://metaliteracy.org/ml-in-practice/what-is-metaliteracy/). –ç.n.

Ne var ki sosyo-tarihsel açıklamalar, kısa anlatı türlerinin yükselişini yalnızca edebiyat üstü* gerekçelere dayandırmakta; bu da edebiyatın yeni türlerin oluşumundaki ve bu türlerin üstlendiği iletişimsel işlevlerin biçimlenmesindeki özgül belirleyiciliğini arka plana itmektedir. Aslında, bu kitabın ilerleyen bölümlerinde göreceğimiz üzere, kısa anlatıların yükselişini açıklayan temel ve kapsamlı nedenler, edebiyatın kendi ortaya çıkış ve gelişim süreci içinde bulunmaktadır. Edebiyat çalışmalarının diliyle söyleyecek olursak, kısa biçimlerin on dördüncü ve on yedinci yüzyıllar arasında metinsel kurgunun okur ve dünya arasındaki tutumunda meydana gelen derin fenomenolojik değişimin bir parçası olduğu ifade edilebilir. Bu dönemde, klasik ve Orta Çağ "şiiri" olarak adlandırılan şey –Aristoteles'in *Poetika*'sından Scaliger'in *Poetices libri septem'ine** kadar şiirin biçimsel özelliklerinin yer aldığı kitaplara uyan ve manzum olarak yazılan drama, lirik ve epik eserler– bizim hâlâ "edebiyat" olarak adlandırdığımız yeni bir konuşma tarzı –vezin ya da mısra içermeyen ve çeşitli uzunluklarda ve türlerde yazılmış kurgusal düzyazı anlatılar– tarafından giderek daha fazla tehdit ediliyordu.

Bu nedenle, modernitede edebiyatın bu yeni rejimi –oldukça doğru bir şekilde– düzyazının gelişi olarak tanımlanmıştır.[1] Kapsamı çok geniş olan bu gelişmenin anlamı, sözcüğün basılı metinle ve sesli şiir okumanın sessiz düzyazı okumayla yer değiştirmesinden başka bir şey değildir. Bunu yaparken, düzyazı edebiyatı okur ve dünya arasındaki ilişkiyi temelden bozdu ve yeniden

---

* *Poetices libri septem*; Latince "Yedi Şiir Üzerine Kitap" anlamına gelir. Bu eser, 16. yüzyılda yaşamış olan filolog ve edebiyat teorisyeni Julius Caesar Scaliger (1484-1558) tarafından kaleme alınmıştır. –ç.n.

1. Wlad Godzich ve Jeffrey Kittay, *The Emergence of Prose: An Essay in Prosaics* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987); Svetlana Efimova ve Michael Gamper, eds, *Prosa: Geschichte, Poetik, Theorie* (Berlin: De Gruyter, 2021).

yapılandırdı, dünyada düzyazı türlerinin tutum ve görünümlerine dair yeni bir olgusallık başlattı.

Bu olgusallık, okumanın maddi aygıtlarından ve okunabilir formların dolaşımını yöneten teknolojilerden imgesel, söylemsel ve toplumsal etkilerine kadar her şeyi etkileyen geniş ve yaygın bir olgusallıktı. Bu değişiklikleri tanımlamak için Michel Foucault, bu yeni düzyazı edebiyatın dünyadaki toplumsal karşılaşmaların biçimini değiştirdiğini vurgulayarak, muğlâk ama doğru bir terim olan yeni bir "edebiyat ontolojisi" terimini kullanmayı seçti.[2] Basılı düzyazı anlatılar, okuma kültüründe ve baskı teknolojisinde yarattıkları değişikliklerle, sesli okunan epik, lirik ve dramatik şiirin geçerliliğine meydan okumakla kalmamış, aynı zamanda bugün akademide, gazetecilikte ve hukukta konumlandıracağımız modern söylem biçimlerini –epistemoloji, duygulanım, iktidar, cinsellik, aile, bilim ve temsil– üretmiştir.

Düzyazının yeni medyatikliğini ve akışkan söylemselliğini kurgusal ve kurgusal olmayan alanlarda başarıyla uygulayan ilk gerçek modern tür tartışmasız olarak romandır. Bu durum, romanın neden modern edebiyatın en iyi örneği olarak görüldüğünü ve tüm şiir türlerinden biçim ve içerik açısından en belirgin farkı temsil ettiğini açıklar. Bu da romanı okuma kültüründeki sosyolojik ve tarihsel değişimlerin ardındaki güçlü ve ölçülebilir bir etken hâline getirmiştir. Foucault'nun modern edebiyatın ontolojisi kavramını akılda tutarsak romanın başarısının okurun dünyasında beliriş biçiminde, kendini ve içeriğini sanal bir nesne, hayalî bir âlem, paralel bir dünya olarak sunma biçiminde yatar. Bunu belirli bir görünüş, bir fenomen olarak tanımlamak

---

2. Michel Foucault, "Language to Infinity", çev. Donald F. Bouchard ve Sherry Simon, *The Essential Works of Foucault, Volume 2, Aesthetics, Method, and Epistemology*, ed. James D. Faubion (New York: New Press, 1998), s. 92-93.

romanın benzersiz niteliğini vurgular: Okurunu bir ya da daha fazla yabancının zengin ve ayrıntılı yaşamlarına çekme yeteneği. Hans Blumenberg'in ileri sürdüğü gibi, gerçekliğin kendisinin modernitede ulaştığı yapaylık statüsünü mükemmel bir şekilde taklit eder. Blumenberg'in "The Concept of Reality and the Possibility of the Novel" [Gerçeklik Kavramı ve Romanın İmkânı] başlıklı makalesine göre, roman kendi ortaya çıkış koşulunu, yaşam dünyasının modern biçimlenişine –on yedinci yüzyıldan itibaren ve en azından dijital çağa kadar "gerçeklik" olarak adlandırılan yapıya– borçludur. Romanlar, örneğin biyografi gibi bir anlatı yapısı kullanarak gerçekliğin bir versiyonunu uygular; bu yapının temel başarısı romanın farklı bölümleri arasında, yani çeşitli figürler, yerler, tasvirler, bölümler ve alt konular arasında bir tutarlılık sağlamaktır. Blumenberg, modernitede, "Gerçeklik artık bir nesnenin içkin bir niteliği olarak görülmez, ancak tutarlı bir şekilde uygulanan *syntax of elements* [bir ögeler söz diziminin] somutlaşmış hâlidir. Gerçeklik kendini daha önce hiç olmadığı kadar şimdi, belirli iç tutarlılık kurallarına uyarak özel biçimini alan bir tür metin olarak sunar. Gerçeklik modernite için bir bağlamdır."[3] diye yazar. Blumenberg'in argümanına göre romanlar modern gerçekliğin uzantılarıdır. Çünkü ana karakterler etrafında olası bir olaylar dizisi oluştururlar. Böylece ortaya çıkan metin, okurlara kendi gerçekliklerine ek bir bağlam olarak görünür.

Karmaşıklığı ve uyarlanabilirliği nedeniyle roman, modern düzyazı kurgunun en önemli türü olarak görülmüştür. Yine de modern roman teorisi, Georg Lukács'ın 1916'da böyle bir teoriye dair genel kabul gören ilk denemeyi yazmasına kadar, yüzyıllar

---

3. Hans Blumenberg, "The Concept of Reality and the Possibility of the Novel", *History, Metaphors, Fables: A Hans Blumenberg Reader* içinde, ed. ve çev. Hannes Bajohr, Florian Fuchs ve Joe Paul Kroll (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2020), s. 515, Blumenberg'in vurgusu orijinalindedir.

süren yavaş bir gelişim göstermiştir. Roman teorisinin gecikmeli gelişimi göz önüne alındığında, modern düzyazının başlangıcından bu yana diğer, daha kısa düzyazı türlerinin teorileri ne durumdaydı? Bunların da meyvelerini vermesi dört yüzyıldan fazla mı sürdü? Lukács'ınki gibi teoriler ya da Blumenberg'inki gibi argümanlar kısa anlatı biçimleri için mi üretildi? Kısa anlatı biçimleri dünyada nasıl faillik gösterirler? Kısa anlatı biçimlerinin kendine özgü ontolojisi nedir?

Romanın aksine, kısa anlatılı düzyazı kurgunun birçok türü kapsamlı bir şekilde analiz edilmiş olsa da kısa anlatı biçimlerinin ne temel bir teorisini ne de ontolojilerini anlamayı amaçlayan bir teorisi vardır. Kısa anlatı biçimlerinin temel bağlamları ve görünümleri açısından incelenmemiş olmasının önemli bir nedeni, fabldan masala, atasözünden novellaya, epifaniye* ve hatta multimedya anlatılara kadar uzanan ve on yedinci yüzyılda klasik fablın erken moderndeki canlanışından, düzyazı metin ve imgelerden oluşan edebiyat sonrası** türlere kadar moderniteyi kapsayan bir dizi türü içermesidir. Tekil türler genellikle ayrı çalışmalarda ya da makalelerde ele alınmıştır. Bu çalışmaysa, kısa anlatı düzyazısının kısa kurgu üzerindeki tekeli olarak adlandırılabilecek sürecin başından sonuna kadar var oldukları için seçilen, kapsamlı olmayan, ancak örnek teşkil eden altı kısa türü

---

* *Epiphany*; edebiyatta ve felsefede, bir karakterin ya da anlatıcının aniden bir aydınlanma, içgörü ya da gerçeklik farkındalığı yaşadığı anı ifade eder. Bu an, genellikle sıradan bir olay, nesne ya da durum üzerinden ortaya çıkar ve karakterin –ve bazen okurların– dünyaya veya kendine bakışını derinden değiştirir. –ç.n.

** *Postliterature*; çağdaş yaratıcılık dünyasındaki metamorfozları ve gerilimleri, daha önce özerk profiller sergileyen alanların, yani felsefe, sanat ve bilim/teknolojinin bir arada var olmasını, hatta birleşmesini tanımlar. Bu eğilim, Gilles Deleuze, John Barth, Samuel Beckett, Jacques Derrida, Thomas Pynchon, Roland Barthes, Louis Zukovsky ve son olarak Amerikalı Madison Morrison gibi yazarların sınıflandırılamayan çeşitli metinleriyle karakterize edildiği "sanal gerçeklik" çağında daha belirgin hâle gelmiştir. –ç.n.

kapsamaktadır: Fabl, novella, atasözü, masal, epifani ve edebiyat sonrası hikâye. Bu tekel, on yedinci yüzyılda şiir sanatının düşüşünden sonra başlayan ve yirmi birinci yüzyılda metinselliğin mevcut düşüşüne kadar süren düzyazının geçerliliği tarafından belirlenir.

Kısa biçimin olgusallığını anlamaya, romandan nerede ve nasıl ayrıldığını takip ederek başlayabiliriz. Kısa biçimin birkaç sayfası, okuyucunun bir kahramanın yaşadığı ayrıntılı, sürükleyici bir hayata kendini kaptırması için yetersizdir. Romanın yüzlerce ya da binlerce sayfasının cümle cümle neden olabileceği yeni, bilinmeyen bir dünyanın zenginliğine kaptırmak, kısa biçim için imkânsızdır. Bu salt niceliksel fark, kısa biçimin içinde işlediği alternatif hayal gücü ekonomisinden kaynaklanır. Roman, erken modernitenin çok okunan macera romanlarının başarıyla yaptığı gibi, okuyucu için kurgusal yeni bir dünyayı yaratmayı amaçlarken, kısa biçim kendini okurun dünyasında zaten var olan ortam ve durumlardan yararlanmakla sınırlamalıdır. Romanın paralel bir gerçeklik yarattığı yerde –ister modern bir banliyöde, ister uzak bir gelecekte uzak bir gezegende yaşam olsun– kısa biçim bir geri bildirim döngüsü yaratarak, okura tanıdık bir yaşamın parçalarını, dönüşmüş ve şaşırtıcı bir hâlde de olsa tekrar oynatır. Kısalıkları nedeniyle, kısa biçimler genellikle tek bir oturuşta okunabilir; bu da olgusallıklarının okurun dünyasında tek bir sürekli deneyim olarak yer almasını sağlar.

Basitçe söylemek gerekirse, romanlar okurları mevcut gerçekliklerinden *çekip çıkarırken*, kısa biçimler okurlarının *karşısına çıkar* ve onların süregelen gündelik gerçekliklerine *dâhil olurlar*.* Kurgusal bir sanat eseri olarak romanın ontolojisi, yaşanmış ve hayal edilmiş gerçekliklerin birbirlerinden ayrılmasını sağlamaya

* Bu cümledeki vurgular yazara aittir. –ç.n.